

The Disappearance of Rituals
Forfatter Byung-Chul Han
Polity, USA

Fællesskabets helende kraft

RITUALER: Nyliberalismens tvang til at være på, til at kommunikere, synliggøre, at have travlt, skaber ifølge Byung-Chul Han refleks, narcissisme, depression og en aggressiv psykologisk tomhed.

Af **Alexander Carnera**
ac.mpp@cbs.dk

Hver sommerferie lærte min far mig at snitte fløjter, vi lagde dem på en række og til sidst lærte jeg at spille en melodi. Om vinteren lavede han ting i skind og jeg kan huske lugten af læder, lyden der snittede og en ro som jeg forbandt med værkstedet.

Andre kan sikkert huske lyden af en hane der galer, en lyd der ligesom kommer langvejs fra, morgen efter morgen. Ikke mindst landmanden har oplevet årstidernes skiften og rytme som del af en grundlæggende levets erfaring.

Før den blev til tro og institution var religion forbundet med indvielse og prøvelse og festivaler der fejrer lysets komme. I dag er der mange ikke-troende der oplever kirkens liturgier, dens sang, musik og kor, som det styrkende og helende.

Alle kan se det som forskellige former for ritualer. Bestemmende for ritualer er gentagelsen, fortætningen af en erfaring, stabiliseringen af en livsform, en fællesskabsdannende kraft. Gennem ritualer følger vi os forbundet med en fælles virkelighed, noget *ikke-målbart*, en følelse af *kvalitet* ved virkeligheden. Min egen barndoms-erindring fx er også en kropslig erindring. Det som kan gribes i et billede, som direkte åbner for en verden. Men ritualerets afgørende indsigt

En træt tid er en tid fattig på mellemtider.

er, at virkeligheden ikke cirkulerer omkring jeg'et, men det som «bringer sammen» (*synagogue*), også kendt fra den jødiske sabbat. Som sådan en modvægt til enhver markedsøkonomisk tænkning.

Ritualer markerer en central symbolsk praksis i alle kulturer. Og har spillet en vigtig rolle i forhold til religion, leg, krig, ære, sociale bånd, tragedier, erotik. Tærskler er til for at gå igennem, for at gennemleve noget, en modstand, særlige møder. Tærskler er til for at gå igennem, for at gennemleve noget, en modstand, særlige møder. Tærskler er til for at gå igennem, for at gennemleve noget, en modstand, særlige møder.

Tvungen til produktion

Den sydkoreanske filosof Byung-Chul Han (Professor i kunst og medieteor i Karlsruhe) er kendt for sine små kritiske bøger om nyliberalisme og teknologiens eksistentielle konsekvenser. En grundtanke for Han er den, at handlingens «jeg-kan» afføde, et øjeblikkeligt «jeg-skal», altså tvang. Nærmere bestemt, tvangen til produktion. En væremåde der hænger sammen med nyliberalismens tvang til at være på, til at kommunikere, synliggøre, at have travlt, som ifølge Han skaber refleks, narcissisme, depression og en aggressiv psykologisk tomhed.

Ritualer og gentagelser skaber det vi mangler i vor tid, det Han

kalder «et afgrænset rum af overgange» – hvor vi kan dvæle, lytte og løfte os selv. Barndommen er et sådant rum, ungdommen, ja, flere faser i livet er dette. Men disse faser har brug for rum og tærskler, en fortætning af erfaring, en modstand, særlige møder.

Tærskler er til for at gå igennem, for at gennemleve noget, en modstand, særlige møder. Tærskler er til for at gå igennem, for at gennemleve noget, en modstand, særlige møder. Tærskler er til for at gå igennem, for at gennemleve noget, en modstand, særlige møder.

Det er denne evne til gentagelse det moderne forjagede samfund har mistet. I stedet får vi en følelse af øjebliksaffekter, der bagefter ender i tomhed. En træt tid er en tid fattig på mellemtider.

Affektkommunikation og intimitetstyranni

Forleden var jeg til en buddhistisk begravelse for en dansk digter der i hele sit liv var inspireret af en buddhistiske livsanskuelse. En tibetansk nonne ordnede gennem 25 år stod for ceremonien. Indrammet i et gentageligt 30

En vigtig rolle i forhold til religion, leg, krig, ære, sociale bånd, tragedier, erotik, forførelse og intimitet.

minutter langt mantra, havde jeg en oplevelse af en meget organisk, cirkulær tilstand. En fælles helende oplevelse, hvor døden ikke opleves som en grænse – vi er bare på gennemrejse.

Jeg tænkte at det har noget at gøre med det Han omtaler som de «formelle greb», der kendetegner ritualer og fx japansk kultur. Mens vi ser det formelle i ceremonien som noget distance-rende, er det i Japan en nødvendig ramme, som ikke blokerer, men frisætter. De nøje afstemte bevægelser i te-ceremonien, indpakningen af gaver mv.

Formbevidsthedens egentlige funktion er at fjerne os fra os selv, væk fra det psykologiske, væk fra egoet, væk fra jeg'et, fordi det er en illusion. Fællesskaber vokser ud af en dagligdags-erfaring, hvor der er sans for stilhed, som giver rum for lytten, det gode håndværk, den gode samtale. Levende fællesskaber afhænger af en sans for form og formelle regler, ikke affekt-kommunikation (Tweet/Facebook) og intimitetstyranni der plager det offentlige rum og TV.

Sans for distance og høflighed fjerner os selv fra centrum, mens form og begrænsning, danner en ramme for tanke og udforskning. «Vi læser sjældent digte mere», noterer Han. «I modsætning til kriminalromaner indeholder de ingen endelig sandhed. Digtet

leger med de porøse grænser.» Men det er blevet svært at lege, den alvorlige leg, legen som sindbillede på en etos og helende kraft – et virkelighedsbillede der er blevet kapret af gaming, kapitalismens virksomhedsliv og eventkultur.

Det hellige og det profane

En gennemgående svaghed er Hans tendens til at dele verden op i det hellige og det profane, hvor det hellige er navnet på det fortryllende og samlende, det profane navnet på tabet af alt dette. For mig at se har det at gøre med Hans tendens til at reducere ritualer til det symbolske. Han understreger ritualers praktiske dimension, en praksis der inviterer de deltagende til en fri fælles brug (jf Agamben). Dermed også en praksis der kritikerne profanerer, dvs. afhelligør, det, som kulturen og økonomien op-højer til en særlig status, som arbejdet, nyheden og jagten på succes.

I Hans optik har ritualer en tendens til at ende som en beskrivelse af en konserverende kulturfigur.

For mig at se er ritualerets styrke en praksis der ernærer sig af en rig erfaringsverden der utover å forankre mig, også forandrer mig. Jeg tager del i noget for at forstå mit tilhørsforhold, men også for at blive en anden.

Se også samme forfatter side 50.

